

ASPECTE PRIVIND PARTEA CIVILĂ ȘI PARTEA RESPONSABILĂ CIVILMENTE CA PĂRȚI ÎN PROCESUL PENAL

Dr. Gheorghe-Iulian IONIȚĂ

Abstract

This study bring into question, once again, the „reform” of the criminal procedural legislation, highlighting and analyzing specific aspects to the civil party and the civilly responsible party, as parties in the criminal trial, which still generate discussions.

Key words: *criminal procedural legislation; discussions; parties in the criminal trial; civil party; civilly responsible party.*

1. Aspecte introductive

Părți sunt, potrivit dispozițiilor art. 32 alin. (1) C. proc. pen., subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară.

Apreciem această definire a termenului „parte”, respectiv subiect procesual care exercită sau împotriva căruia se exercită o acțiune judiciară, ca fiind defecțuoasă.

Chiar dacă legiuitorul precizează expres [la art. 32 alin. (2) C. proc. pen.] că părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente, acesta nu explică înțelesul expresiei „acțiune judiciară” utilizate la alin. (1) pentru a explica termenul „parte”; or, în lipsa unei asemenea particularizări, este evident că nu doar părțile enumerate limitativ la alin. (2) pot exercita o astfel de acțiune.

De altfel, cu privire la acești participanți în procesul penal, s-a arătat că „(...) părți în procesul penal sunt numai inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente (...) au toate drepturile prevăzute de legea procesual penală precum și de reglementările internaționale în materia drepturilor omului, la care România este parte”¹.

¹ A se vedea Expunerea de motive la Lege privind Codul de procedură penală, p. 5, disponibilă la <https://sintact.ro/get/pdf.sintact/douamiinouacpp.pdf>, consultată la 16.07.2022.

2. Partea civilă. Noțiune, dobândire și încetare calitate

Partea civilă este una dintre părțile din procesul penal, fiind enumerată limitativ (alături de inculpat și partea responsabilă civilmente) la art. 32 alin. (2) C. proc. pen.; aceasta este parte în procesul penal, nu doar pentru că este precizată (expres) ca fiind una dintre acestea [la art. 32 alin. (2) C. proc. pen.], ci pentru că este cea care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal (subiect activ al acțiunii civile) pentru tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile, potrivit legii civile, pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

Termenul „parte civilă” este definit de legiuitor la art. 84 alin. (1) C. proc. pen.; potrivit dispozițiilor acestui articol, se numește parte civilă și devine parte în procesul penal, persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal.

O precizare este făcută de legiuitor, la alin. (2) al aceluiași articol, unde prevede că au calitatea de parte civilă și succesorii persoanei prejudiciate, dacă exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal

În același sens sunt și dispozițiile art. 19 alin. (2) C. proc. pen., potrivit cărora acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și (după caz) a părții responsabile civilmente.

Referitor la exercitarea acțiunii civile de către succesori, potrivit dispozițiilor art. 24 alin. (1) C. proc. pen., acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții civile, dacă moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării.

Ca un „paradox” de reglementare, persoana vătămată/succesorii acesteia, cu toate că nu sunt părți în procesul penal, în latura sa penală, devin părți în latura sa civilă, prin constituirea ca parte civilă și exercitarea acțiunii civile, în contextul în care acțiunea civilă are un caracter accesoriu acțiunii penale².

Mai mult (și, astfel, se confirmă „paradoxul” de reglementare), potrivit dispozițiilor art. 85 alin. (2) C. proc. pen., calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de persoană vătămată în aceeași cauză; cu alte cuvinte, aceeași persoană participă în procesul penal (a) ca subiect procesual „principal”, în calitate de persoană vătămată, în latura penală a procesului penal și (b) ca parte (tot subiect procesual, dar nu „principal”), în calitate de parte civilă, în latura civilă a

² A se vedea și I. Kuglay, în M. Udrioiu (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole: art. 1-603*, ed. 2 rev. și adaug., Ed. C.H. Beck, 2017, București, p. 145.

procesului penal. De altfel, textul art. 85 alin. (2) C. proc. pen. este similar celui al art. 15 alin. (3) C. proc. pen. din 1968, singura diferență fiind denumirea calității, respectiv „persoană” vătămată (în reglementarea în vigoare) și „parte” vătămată (în reglementarea anterior în vigoare).

Calitatea de parte civilă se dobândește prin manifestarea de voință a persoanei vătămate/succesorilor acesteia de a se constitui parte civilă [în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază, potrivit dispozițiilor art. 20 alin. (2) C. proc. pen.], între limite temporale determinate, respectiv ulterior momentului punerii în mișcare a acțiunii penale [întrucât, potrivit dispozițiilor art. 19 alin. (2) C. proc. pen., aceasta se exercită împotriva inculpatului], până în momentul începerii cercetării judecătorești [potrivit dispozițiilor art. 20 alin. (1) teza I C. proc. pen.].

Printre persoanele care se pot constitui parte civilă pentru tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale, menționăm:

- subiectul pasiv al infracțiunii;

- (a) persoanele îndreptățite, potrivit legii³, la întreținere din partea celui decedat [potrivit dispozițiilor art. 1390 alin. (1) C. civ.], dar și persoanele cărora acesta, fără a fi obligat de lege, le presta întreținere în mod curent [potrivit dispozițiilor art. 1390 alin. (2) C. civ.] (pentru prejudiciile materiale produse), și (b) ascendenții, descendenții, frații, surorile și soțul, pentru durerea încercată prin

³ Persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care acesta se dotează, sunt prevăzute la art. 516-520 C. civ.; astfel:

- potrivit dispozițiilor art. 516 C. civ., „(1) Obligația de întreținere există între soț și soție, rudele în linie dreaptă, între frați și surori, precum și între celelalte persoane anume prevăzute de lege. (2) Dispozițiile alin. (1) privind obligația de întreținere între rudele în linie dreaptă, precum și între frați și surori sunt aplicabile și în cazul adopției. (3) Obligația de întreținere există între foștii soți, în condițiile prevăzute de lege”;

- potrivit dispozițiilor art. 517 C. civ., „(1) Soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț este obligat să presteze întreținere copilului cât timp acesta este minor, însă numai dacă părinții săi firești au murit, sunt dispăruți ori sunt în nevoie. (2) La rândul său, copilul poate fi obligat să dea întreținere celui care l-a întreținut astfel timp de 10 ani”;

- potrivit dispozițiilor art. 518 C. civ., „(1) Moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația legală sunt ținuti, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreținut este minor. (2) În cazul în care sunt mai mulți moștenitori, obligația este solidară, fiecare dintre ei contribuind la întreținerea minorului proporțional cu valoarea bunurilor moștenite”;

- potrivit dispozițiilor art. 519 C. civ., „Întreținerea se datorează în ordinea următoare: a) soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați; b) descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat înaintea celui mai îndepărtat; c) frații și surorile își datorează întreținere după părinți, însă înaintea bunicilor”;

- potrivit dispozițiilor art. 520 C. civ., după încetarea adopției, adoptatul poate cere întreținere numai de la rudele sale firești sau, după caz, de la soțul său.

moartea victimei, precum și orice alte persoane care ar putea dovedi existența unui asemenea prejudiciu [potrivit dispozițiilor art. 1391 alin. (2) C. civ.] (pentru prejudiciile nepatrimoniale produse), în cazul decesului victimei cauzat de infracțiunea comisă;

- (a) moștenitorii persoanei fizice vătămate, în cazul în care decesul acesteia nu este cauzat de infracțiunea comisă și (b) succesorii în drepturi ori lichidatorii persoanei juridice prejudiciate, în cazul încetării acesteia⁴, atunci când decesul/încheierea au intervenit anterior constituirii ca parte civilă (pentru prejudiciile materiale produse)⁵;

- furnizorii de servicii medicale (aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate), pentru cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată persoanelor cărora le-au fost aduse daune sănătății prin fapta altor persoane, care răspund potrivit legii și au obligația reparării prejudiciului produs [în condițiile art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006]⁶;

- asiguratorul RCA, pentru sumele plătite drept despăgubire, de la persoana răspunzătoare de producerea prejudiciului [în condițiile art. 25 din Legea nr. 132/2017]⁷.

Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, potrivit dispozițiilor art. 19 alin. (3) C. proc. pen., acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau (când acesta nu există ori rămâne în pasivitate) de către procuror.

⁴ Potrivit dispozițiilor art. 244 C. civ., persoana juridică încetează, după caz, prin constatarea ori declararea nulității, prin fuziune, divizare totală, transformare, dizolvare sau desființare ori printr-un alt mod prevăzut de actul constitutiv sau de lege.

⁵ Potrivit dispozițiilor art. 1391 alin. (4) C. civ., dreptul la despăgubire pentru prejudiciile nepatrimoniale nu trece la moștenitori, însă aceștia îl pot exercita dacă acțiunea a fost pornită de defunct.

⁶ Potrivit dispozițiilor art. 320 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată de furnizorii de servicii medicale, aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, persoanelor cărora le-au fost aduse daune sănătății prin fapta altor persoane sunt recuperate de către furnizorii de servicii medicale de la persoanele care răspund potrivit legii și au obligația reparării prejudiciului produs; cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată nu pot fi recuperate de la victimele agresiunilor sau ale accidentelor cu autor neidentificabil, fiind decontate din fond.

⁷ Potrivit dispozițiilor art. 25 din Legea nr. 132/2017, asiguratorul RCA are dreptul de a recupera sumele plătite drept despăgubire de la persoana răspunzătoare de producerea prejudiciului, în următoarele situații: a) accidentul a fost produs cu intenție; b) accidentul a fost produs în timpul comiterii unor fapte incriminate de dispozițiile legale privind circulația pe drumurile publice ca infracțiuni săvârșite cu intenție, chiar dacă aceste fapte nu s-au produs pe astfel de drumuri sau în timpul comiterii altor infracțiuni săvârșite cu intenție; c) accidentul a fost produs în timpul când autorul infracțiunii săvârșite cu intenție încearcă să se sustragă de la urmărire; d) persoana răspunzătoare de producerea prejudiciului a condus vehiculul fără consimțământul contractantului; e) asiguratul a refuzat în mod nejustificat îndeplinirea obligațiilor sale împiedicând în acest fel asiguratorul RCA să desfășoare propria investigație conform prevederilor art. 21 alin. (3), iar asiguratorul este în măsură să probeze că acest fapt a condus la plata nejustificată a despăgubirii.

Observarea condițiilor privind constituirea ca parte civilă prevăzute la art. 20 alin. (1) și (2) C. proc. pen., respectiv (a) momentul temporal până la care persoana vătămată/succesorii acesteia (reprezentantul/procurorul, când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă) trebuie să iasă din pasivitate (până la începerea cercetării judecătorești) și (b) indicarea naturii, întinderii pretențiilor, motivele și probele pe care se întemeiază cererea de constituire ca parte civilă, devine esențială având în vedere sancțiunea prevăzută la art. 20 alin. (4) C. proc. pen. (neprevăzută în reglementarea anterioară în vigoare); potrivit dispozițiilor acestui alineat, în cazul nerespectării vreuneia dintre aceste condiții, persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă.

Cu toate acestea, ulterior constituirii, dar până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă, potrivit dispozițiilor art. 20 alin. (5) C. proc. pen. (dispoziții similare celor ale art. 204 alin. (2) pct. 1-3 C. proc. civ.)⁸, își poate modifica cererea de constituire ca parte civilă, în sensul de a:

- îndrepta erorile materiale din cuprinsul acesteia;
- mări sau micșora întinderea pretențiilor;
- solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri bănești, dacă repararea în natură nu mai este posibilă.

De asemenea, dacă există o constituire de parte civilă în cauză, moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia, pot prelua calitatea și pot continua exercitarea acțiunii civile în procesul penal (acțiunea civilă rămânând în competența instanței penale), dacă își exprimă această opțiune, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării [potrivit dispozițiilor art. 24 alin. (1) C. proc. pen.]. În situația în care nu își exercită acest drept în termenul precizat (termen de decădere), respectiv nu ies din pasivitate și nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (6) C. proc. pen., instanța va lăsa nesoluționată acțiunea civilă.

3. Partea responsabilă civilmente. Noțiune, dobândire și încetare calitate

Partea responsabilă civilmente este una dintre părțile din procesul penal, fiind enumerată limitativ (alături de inculpat și partea civilă) la art. 32 alin. (2) C. proc. pen.; aceasta este parte în procesul penal, nu doar pentru că este precizată

⁸ Potrivit dispozițiilor art. 204 alin. (2), cu toate acestea, nu se va da termen, ci se vor trece în încheierea de ședință declarațiile verbale făcute în instanță când: 1. se îndreaptă greșelile materiale din cuprinsul cererii; 2. reclamantul mărește sau micșorează cuantumul obiectului cererii; 3. se solicită contravaloarea obiectului cererii, pierdut sau pierit în cursul procesului.

(expres) ca fiind una dintre acestea [la art. 32 alin. (2) C. proc. pen.], ci pentru că față de această persoană se exercită acțiunea civilă (fiind subiect pasiv al acțiunii civile), având obligația (legală/convențională) de a repara (în întregime/parte, singură/în solidar) prejudiciul cauzat prin infracțiune.

Termenul „parte responsabilă civilmente” este definit de legiuitor la art. 86 C. proc. pen.; potrivit dispozițiilor acestui articol, se numește parte responsabilă civilmente și este parte în procesul penal, persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces.

Calitatea de parte responsabilă civilmente se dobândește prin:

- „introducerea” (participare forțată) persoanei care (potrivit legii civile) are obligația (legală/convențională) de a repara (în întregime/parte, singură/în solidar) prejudiciul cauzat prin infracțiune, (a) la cererea, fie a părții îndreptățite potrivit legii civile, fie a procurorului (atunci când exercită acțiunea civilă) [potrivit dispozițiilor art. 21 alin. (1) și (2) C. proc. pen.] și (b) din oficiu, de către procuror (atunci când exercită acțiunea civilă) (așa cum vom explica);

- intervenția (participare voluntară) acestei persoane [în condițiile art. 21 alin. (3) C. proc. pen.].

Legiuitorul reglementează [la art. 21 alin. (1) și (2) C. proc. pen.] deficitar (și de această dată) participarea forțată a părții responsabile civilmente în procesul penal; astfel:

- termenul „introducere”: acesta este discutabil întrucât partea responsabilă civilmente este subiect pasiv al acțiunii civile și, așa cum s-a arătat în doctrină⁹, pare improprie formularea privind „introducerea” acesteia în cadrul unei acțiuni exercitate împotriva altuia (inculpatului), când acțiunea se exercită chiar împotriva ei;

- limita temporală în care se poate solicita „introducerea”: se prevede „în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1)” (respectiv „până la începerea cercetării judecătorești”), sintagmă declarată neconstituțională prin Decizia CCR nr. 257/2017; în considerentele acestei decizii s-a reținut¹⁰ că exercitarea efectivă a drepturilor procesuale de către partea responsabilă civilmente depinde exclusiv de manifestarea de voință a persoanei vătămate de a se constitui parte civilă și, în condițiile în care constituirea ca parte civilă a persoanei vătămate se poate face în orice fază procesuală „până la începerea cercetării judecătorești”, aceasta (având interese contrare părții responsabile civilmente) își poate exercita în mod abuziv dreptul de a reclama reparații prin mijlocirea organelor judiciare, cu scopul de a limita/exclude accesul părții responsabile civilmente în faza camerei preliminare, astfel că,

⁹ A se vedea și I. Kuglay, în M. Udroui (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole: art. 1-603*, op. cit., p. 147.

¹⁰ A se vedea pct. 28 și 29 din Decizia C.C.R. nr. 257/2017 publicată în M. Of. nr. 472/22.06.2017.

după rămânerea definitivă a soluției dispuse de judecătorul de cameră preliminară, nu mai există niciun temei legal în baza căruia partea responsabilă civilmente, care nu a fost prezentă în camera preliminară, să poată formula cereri ori excepții referitoare la aspecte deja analizate în această fază procesuală; totuși, în această decizie nu se precizează momentul până la ar trebui solicitată „introducerea” în procesul penal a părții responsabile civilmente ci, doar se subliniază importanța deosebită a camerei preliminare asupra fazelor de judecată ulterioare, prin prisma obiectului ei, și necesitatea participării părții responsabile civilmente în această procedură; în acest context, s-ar înțelege că nu s-ar exclude posibilitatea ca solicitarea „introducerii” părții responsabile civilmente în procesul penal să fie făcută și în procedura camerei preliminare, până la închiderea acestei proceduri [sintagmă folosită de legiuitor pentru a delimita momentul temporal până la care pot fi invocate, în condițiile art. 281 alin. (4) lit. a), respectiv art. 282 alin. (4) lit. a) C. proc. pen., încălcările dispozițiilor legale acolo prevăzute]; o astfel de ipoteză, așa cum s-a reținut și în doctrină, nu este la adăpost de critici legate de obiectul procedurii de cameră preliminară (care nu constă în stabilirea ori completarea cadrului procesual în ceea ce privește acțiunea civilă), prelungirea duratei procedurii etc., astfel că posibilitatea solicitării „introducerii” acesteia ar putea fi limitată la faza de urmărire penală¹¹ ori, chiar după emiterea actului de sesizare până în momentul în care judecătorul de cameră preliminară dispune citarea părților și a persoanei vătămate cu mențiunea că pot formula cereri și excepții cu privire la legalitatea urmăririi penale¹².

- modalitatea în care se poate realiza „introducerea”: se prevede „la cererea” (părții îndreptățite) și (procurorul este obligat) „să ceară”; astfel [potrivit dispozițiilor art. 21 alin. (1) și (2) C. proc. pen., așa cum am arătat], „introducerea” părții responsabile civilmente în procesul penal se face la cererea, fie a părții îndreptățite potrivit legii civile, fie a procurorului (atunci când exercită acțiunea civilă); or, dacă în ce privește partea îndreptățită potrivit legii civile, dispozițiile nu comportă interpretări, aceasta fiind cea care va solicita, indiferent de faza procesuală (urmărire penală/cameră preliminară) în care o va face, situația procurorului este diferită; în faza de urmărire penală, procurorul nu are cui și de ce să solicite, astfel că va dispune, la cererea părții civile și, din oficiu (obligat fiind, când exercită acțiunea civilă), „introducerea” părții responsabile civilmente în procesul penal¹³; doar în faza de cameră preliminară (dacă se consolidează această ipoteză), acesta este însă obligat să solicite „introducerea” (când exercită acțiunea civilă).

¹¹ A se vedea T.-V. Gheorghe în N. Volonciu (coord. șt.), *Codul de procedură penală comentat*, ed. a 3-a rev. și adaug., Ed. Hamangiu, 2017, București, p. 227.

¹² A se vedea M. Udrioiu, *Procedură penală. Partea generală*, ed. 5 rev. și adaug., Ed. C.H. Beck, 2018, București, p. 112.

¹³ În același sens, I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală: Partea generală: în lumina noului Cod de procedură penală*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, 2015, București, pp. 169-174.

Printre persoanele care (potrivit legii civile) au obligația (legală/convențională) de a repara (în întregime/parte, singură/în solidar) prejudiciul cauzat prin infracțiune (părți responsabile civilmente), menționăm:

- persoana care, în temeiul legii¹⁴, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești¹⁵, este obligată să supravegheze un minor sau o persoană care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială [în condițiile art. 1372 C. civ.];¹⁶

- persoana care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcția, supravegherea și controlul asupra persoanei care îndeplinește anumite funcții sau însărcinări în interesul său ori al altuia, ori de câte ori fapta săvârșită de aceasta are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate [în condițiile art. 1373 C. civ.];¹⁷

- asiguratorul RCA, pentru prejudiciile dovedite suferite în urma accidentului produs prin intermediul vehiculului asigurat, fără a se depăși limitele de

¹⁴ Potrivit dispozițiilor art. 261 C. civ., părinții sunt cei care au, în primul rând, îndatorirea de creștere și educare a copiilor lor minori.

¹⁵ Potrivit dispozițiilor art. 396 C. civ., „(1) Instanța de tutelă hotărăște, odată cu pronunțarea divorțului, asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori, ținând seama de interesul superior al copiilor, de concluziile raportului de anchetă psihosocială, precum și, dacă este cazul, de învoiala părinților, pe care îi ascultă. (2) Dispozițiile art. 264 sunt aplicabile”. Potrivit dispozițiilor art. 397 C. civ., după divorț, autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți, afară de cazul în care instanța decide altfel. Potrivit dispozițiilor art. 398 C. civ., „(1) Dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanța hotărăște ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți. (2) Celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia”. Potrivit dispozițiilor art. 399 C. civ., „(1) În mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție de ocrotire. Acestea exercită drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copilului. (2) Instanța stabilește dacă drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinți în comun sau de către unul dintre ei”.

¹⁶ Potrivit dispozițiilor art. 1372 C. civ., (1) Cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligat să supravegheze un minor sau o persoană care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urme persoane. (2) Răspunderea subzistă chiar în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie. (3) Cel obligat la supraveghere este exonerat de răspundere numai dacă dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă. În cazul părinților sau, după caz, al tutorilor, dovada se consideră a fi făcută numai dacă ei probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești”.

¹⁷ Potrivit dispozițiilor art. 1373 C. civ., „(1) Comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepușii săi ori de câte ori fapta săvârșită de aceștia are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate. (2) Este comitent cel care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcția, supravegherea și controlul asupra celui care îndeplinește anumite funcții sau însărcinări în interesul său ori al altuia. (3) Comitentul nu răspunde dacă dovedește că victima cunoștea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate”.

răspundere prevăzute în contractul RCA [în condițiile art. 11 și 14 din Legea nr. 132/2017]¹⁸;

¹⁸ Potrivit dispozițiilor art. 11 din Legea nr. 132/2017, „(1) Asigurătorul RCA are obligația de a despăgubi partea prejudiciată pentru prejudiciile dovedite suferite în urma accidentului produs prin intermediul vehiculului asigurat. (2) Fără a se depăși limitele de răspundere prevăzute în contractul RCA, în conformitate cu prevederile art. 6 alin. (4) și (5) și în condițiile în care evenimentul asigurat s-a produs în perioada de valabilitate a contractului RCA, asigurătorul RCA acordă despăgubiri în bani pentru: a) vătămări corporale sau deces, inclusiv pentru prejudicii fără caracter patrimonial; b) prejudicii materiale, inclusiv costuri de radiere și înmatriculare, costuri cu taxe de timbru, cheltuieli cu limitarea prejudiciului, dovedite cu acte, cheltuieli aferente diminuării valorii vehiculului după reparații, dovedite cu acte sau expertiză; c) costuri privind readucerea vehiculului la starea dinaintea evenimentului asigurat, dovedite cu documente emise prin sisteme specializate sau prin documente emise în condițiile legii; d) prejudicii reprezentând consecința lipsei de folosință a vehiculului avariāt, inclusiv înlocuirea temporară a vehiculului, pe baza opțiunii persoanei prejudiciate; e) cheltuieli de judecată efectuate de către persoana prejudiciată sau cheltuieli aferente în cazul soluționării alternative a litigiului dacă soluția este favorabilă persoanei prejudiciate; f) cheltuielile legate de transportul vehiculului avariāt, aparținând terțului păgubit, de la locul accidentului la locația în care se găsește centrul de constatare daune, la unitatea reparatoare aleasă de păgubit în vederea reparării vehiculului, cel/cea mai apropiat/apropiată de locul producerii accidentului sau de domiciliul persoanei prejudiciate, după caz, dacă respectivul vehicul nu se mai poate deplasa prin mijloace proprii, iar asigurătorul nu asigură transportul. (3) Indiferent de locul în care s-a produs accidentul de vehicul - pe drumuri publice, pe drumuri care nu sunt deschise circulației publice, în incinte și în orice alte locuri, atât în timpul deplasării, cât și în timpul staționării vehiculului asigurat, asigurătorul RCA acordă despăgubiri până la limita de răspundere prevăzută în contractul RCA pentru: a) prejudiciul produs de dispozitivele sau instalațiile cu care a fost echipat vehiculul, inclusiv pentru prejudiciul produs din cauza desprinderii accidentale a remorcii, semiremorcii ori a atașului tractat de vehicul; b) prejudiciul produs din culpa conducătorului vehiculului asigurat; c) prejudiciul produs prin fapta lucrului, când prejudiciul își are cauza în însușirile, acțiunea sau inacțiunea vehiculului, prin intermediul altui lucru antrenat de deplasarea vehiculului, prin scurgerea, risipirea ori căderea accidentală a substanțelor, materialelor sau a obiectelor transportate; d) prejudiciile provocate terților, drept consecință a deschiderii ușilor vehiculului, în timpul mersului sau atunci când vehiculul este oprit ori staționează, de către pasagerii acestuia, fără asigurarea că nu se pune în pericol siguranța deplasării celorlalți participanți la trafic; e) prejudiciile provocate terților, drept consecință a conducerii vehiculului sub influența băuturilor alcoolice sau a stupefiantelor. (4) Prevederile alin. (3) lit. b) se aplică inclusiv în cazurile în care la data accidentului conducătorul vehiculului: a) a condus vehiculul fără consimțământul expres sau prezumat al asiguratului; b) nu este titularul unui permis care atestă dreptul să conducă vehiculul respectiv; c) nu a respectat obligațiile legale cu privire la starea și siguranța vehiculului respectiv. (5) Membrii familiei asiguratului, conducătorului auto sau oricărei altei persoane a cărei răspundere civilă este angajată într-un accident de vehicule și este acoperită de asigurarea obligatorie RCA nu sunt excluși de la beneficiul asigurării pentru propriile lor vătămări corporale”. Potrivit dispozițiilor art. 14 din Legea nr. 132/2017, „(1) Despăgubirile se acordă în cuantum egal cu întinderea prejudiciului până la limita maximă de răspundere a asigurătorului RCA care este egală cu cea mai mare valoare dintre limita de răspundere prevăzută în legislația aplicabilă și cea prevăzută în contractul RCA, iar asigurătorul este obligat să comunice valoarea maximă de despăgubire, la cererea păgubitului sau a mandatarului acestuia, în termen de 7 zile calendaristice. (2) În cazul daunei totale economice, asigurătorul evaluează vehiculul avariāt, printr-un sistem de evaluare specializat sau prin documente emise în condițiile legii pentru a-i determina valoarea de piață din momentul premergător evenimentului. Păgubitul poate opta pentru reparare până la valoarea de piață a vehiculului, calculată în urma evaluării, sau pentru soluționarea cazului ca daună

- Biroul Asiguratorilor de Autovehicule din România (BAAR), pentru prejudiciile suferite de persoanele prejudiciate prin accidente de vehicule neasigurate RCA ori neidentificate [în condițiile art. 33 din Legea nr. 132/2017]¹⁹;

totală prin plata diferenței dintre valoarea de piață a vehiculului și valoarea epavei. (3) Valoarea reparației se stabilește folosind sistemele de evaluare specializate sau prin documente emise în condițiile legii în care unitatea reparatoare auto își poate utiliza propria valoare a orei de manoperă afișată. (4) Despăgubirile se acordă pentru sumele pe care asiguratul le plătește cu titlu de dezdăunare și pentru cheltuielile de judecată și/sau cheltuielile aferente în cazul soluționării alternative a litigiului persoanelor prejudiciate prin vătămare corporală sau deces și prin avarierea ori distrugerea de bunuri. (5) În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății ori decesului, despăgubirile se acordă atât pentru persoanele aflate în afara vehiculului care a produs accidentul, cât și pentru persoanele aflate în acel vehicul, cu excepția conducătorului vehiculului din vina căruia s-a produs accidentul. (6) În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății ori decesului altor persoane în afara conducătorului auto răspunzător de producerea accidentului, se acordă despăgubiri și pentru prejudiciile produse soțului/soției sau persoanelor care se află în întreținerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat. (7) În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății ori decesului unei persoane ori de avariere sau distrugere de bunuri, se acordă despăgubiri dacă vehiculul care a produs accidentul este identificat și asigurat, chiar dacă autorul accidentului a rămas neidentificat. (8) Pentru avarierea sau distrugerea bunurilor, despăgubirile se acordă pentru bunurile aflate în afara vehiculului care a produs accidentul, iar pentru bunurile aflate în acel vehicul, numai dacă acestea nu erau transportate în baza unui raport contractual existent cu proprietarul sau cu utilizatorul vehiculului respectiv, precum și dacă nu aparțineau proprietarului, utilizatorului ori conducătorului vehiculului răspunzător de producerea accidentului. (9) Despăgubirile, astfel cum sunt prevăzute la alin. (1)-(6) și (8) se acordă și în cazul în care conducătorul vehiculului, răspunzător de producerea accidentului, este o altă persoană decât asiguratul. (10) Despăgubirile se plătesc și atunci când persoanele prejudiciate nu au domiciliul, reședința sau sediul în România”.

¹⁹ Potrivit dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 132/2017, „(1) În calitate de organism de plată a despăgubirilor, BAAR garantează fără a avea beneficiu de discuțiune despăgubirea persoanelor prejudiciate, rezidenți ai statelor membre, prin accidente produse pe teritoriul României sau pe teritoriul unui alt stat membru decât statul lor de rezidență, prin intermediul unor vehicule sau tramvaie care staționează în mod obișnuit pe teritoriul României sau pe teritoriul unui stat al cărui birou național auto nu a semnat Acordul multilateral, neasigurate RCA cu toate că, în conformitate cu prevederile legii, pentru acestea trebuia încheiată asigurarea RCA sau prin intermediul unor vehicule neidentificate, în următoarele condiții: a) dacă vehiculul sau tramvaiul a fost identificat, dar nu era asigurat pentru RCA, se acordă despăgubiri atât pentru daune materiale, cât și pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății ori pentru deces; b) dacă vehiculul sau tramvaiul rămâne neidentificat, se acordă despăgubiri doar pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății ori pentru deces; se acordă despăgubiri și pentru daune materiale cu aplicarea unei franșize de 500 de euro în echivalent lei la cursul comunicat de Banca Națională a României la data producerii accidentului, dacă în urma unui astfel de accident a rezultat decesul unei persoane sau s-a pricinuit integrității corporale sau sănătății unei persoane o vătămare care necesită pentru vindecare îngrijiri medicale mai mult de 60 de zile; accidentul produs de un vehicul care a rămas neidentificat este accidentul în care respectivul vehicul a intrat în coliziune directă cu persoana accidentată sau cu bunul pe care l-a avariat, după care a părăsit locul accidentului; c) în situația producerii riscului pe perioada suspendării contractului RCA, conform art. 6 alin. (6). (2) BAAR intervine în calitate de organism de plată a despăgubirilor și în cazul accidentelor provocate pe teritoriul României sau pe teritoriul unui alt stat membru, prin intermediul unui vehicul neasigurat pentru RCA, exportat dintr-un alt stat membru în România, dacă accidentul se produce în termen de 30 de zile de la data acceptării exportului. (3) Nu pot beneficia de despăgubiri persoanele care la data producerii

În caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, potrivit dispozițiilor art. 24 alin. (2) C. proc. pen., acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale, dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă. În situația în care partea civilă nu își exercită acest drept, în termenul precizat (tot termen de decădere), respectiv nu iese din pasivitate și nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă, pentru a continua exercitarea acțiunii civile în procesul penal, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (6) C. proc. pen., instanța va lăsa nesoluționată acțiunea civilă.

4. Concluzii

Punând, din nou, în discuție „reforma” legislației procesual-penale, sunt unele aspecte care, în reglementarea în vigoare, așa cum am arătat *supra*, încă necesită reflecție, adaptare, corelare.

accidentului au posibilitatea să își recupereze prejudiciile suferite în baza unei asigurări facultative sau obligatorii ori în baza legii și nici cele care au urcat de bunăvoie în vehiculul condus de către persoana vinovată pentru producerea accidentului, dacă se dovedește că acestea știau că pentru vehiculul respectiv nu era în vigoare un contract RCA. (4) Nicio entitate care a compensat în orice fel persoanele prejudiciate sau a oferit acestora servicii în legătură cu prejudiciile suferite, inclusiv servicii medicale, în baza unor contracte încheiate ori în baza legii, nu are dreptul să solicite de la BAAR recuperarea cheltuielilor efectuate. (5) Cuantumul prejudiciului suferit de persoanele prejudiciate prin accidente de vehicule produse pe teritoriul României, precum și persoanele care pot beneficia de despăgubiri și condițiile de intervenție ale BAAR în calitate de organism de plată a despăgubirilor sunt stabilite în conformitate cu prevederile prezentei legi și ale normelor adoptate în aplicarea acesteia în vigoare în România la data producerii accidentului. (6) Pentru cazurile de daună care sunt soluționate prin intermediul organismelor de compensare sau a fondurilor de garantare din statele de reședință ale persoanelor păgubite sau din statele pe teritoriul cărora sau produs accidentele, cuantumul prejudiciului este stabilit de aceste organisme, în condițiile respectării clauzelor acordului pe care l-au încheiat cu BAAR. (7) BAAR nu poate plăti despăgubiri pentru prejudiciile cauzate într-un singur accident care să depășească limitele de răspundere ale asigurătorului RCA prevăzute de legislația în vigoare la data producerii accidentului în România sau de legislația în vigoare a celorlalte state pe teritoriul cărora s-a produs accidentul, din care va fi dedusă, după caz, franșiza prevăzută prin lege”.